

UTVIKLINGEN PÅ ARBEIDSMARKEDET

NAV's arbeidsmarkedsprognose

Av Kristian Myklathun, Kristine von Simson, Othilde Skjøstad og Johannes Sørbø¹

Sammendrag

Arbeidsledigheten har økt noe de siste månedene. Økningen er særlig synlig innen grupper som ofte er konjunktursensitive, slik som personer uten yrkeserfaring eller personer som har jobbet innen bygge- og anleggsarbeid. Selv om etterspørselen etter arbeidskraft fortsatt er høy, ser vi et fall i antallet ledige stillinger innen blant annet bygg og anlegg, samt ingeniør- og ikt-fag.

Syssettingsveksten har også stoppet opp, etter en kraftig vekst fram til våren 2022. Andelen sysselsatte nådde i mars sitt høyeste nivå siden 2009, men falt noe tilbake i andre halvår. Det stramme arbeidsmarkedet, med lav ledighet og stor mangel på arbeidskraft, har ført til at flere kommer i jobb. Andelen i jobb har særlig økt blant de under 25 år, og vi ser også en sterk syssettingsvekst for flere innvandrergupper i 2022.

Vi venter at utviklingen i norsk økonomi blir svakere framover, og at dette også vil gi økt arbeidsledighet. Høy prisvekst gjør at både husholdninger og bedrifter får økte kostnader og dårligere råd. Dermed vil de også bruke mindre penger på konsum og investeringer. Økt rente forsterker dette. Denne utviklingen ser vi både i Norge og andre land. På den positive siden ventet det høye oljeinvesteringer og høye investeringer i industrien framover, noe som vil øke etterspørselen etter arbeidskraft i disse næringene.

Vi anslår at det i gjennomsnitt vil være 53 000 helt ledige i gjennomsnitt i år, noe som tilsvarer 1,8 prosent av arbeidsstyrken. Det innebærer at antallet helt ledige vil fortsette å øke gjennom året, men i et moderat tempo. I 2024 venter vi at det i gjennomsnitt vil være om lag 61 000 helt ledige, som utgjør 2,1 prosent av arbeidsstyrken.

.....
¹ NAV's arbeidsmarkedsprognoser er utarbeidet av prognosegruppen i Arbeids- og velferdsdirektoratet. Artikkelen er basert på informasjon tilgjengelig per 15. mars.

Arbeidsledigheten holder seg lav

Året 2022 ble preget av Russlands krig i Ukraina, høye energipriser og høy inflasjon både i Norge og internasjonalt, og økende rente i flere land. Dette førte til økt usikkerhet og forventninger om svakere økonomisk utvikling framover. Samtidig har etterspørselen etter arbeidskraft her hjemme holdt seg på et svært høyt nivå, selv om den gikk noe ned i andre halvår. Arbeidsledigheten stabiliserte seg gjennom høsten på et svært lavt nivå, men har gått noe opp de siste månedene. De siste tre månedene (november-februar) har antallet arbeidssøkere registrert hos NAV økt med 2 700 personer, justert for normale sesongvariasjoner. Om lag 1 300 av disse er helt ledige. Utviklingen er dermed omtrent som vi anslo i vår forrige prognose.

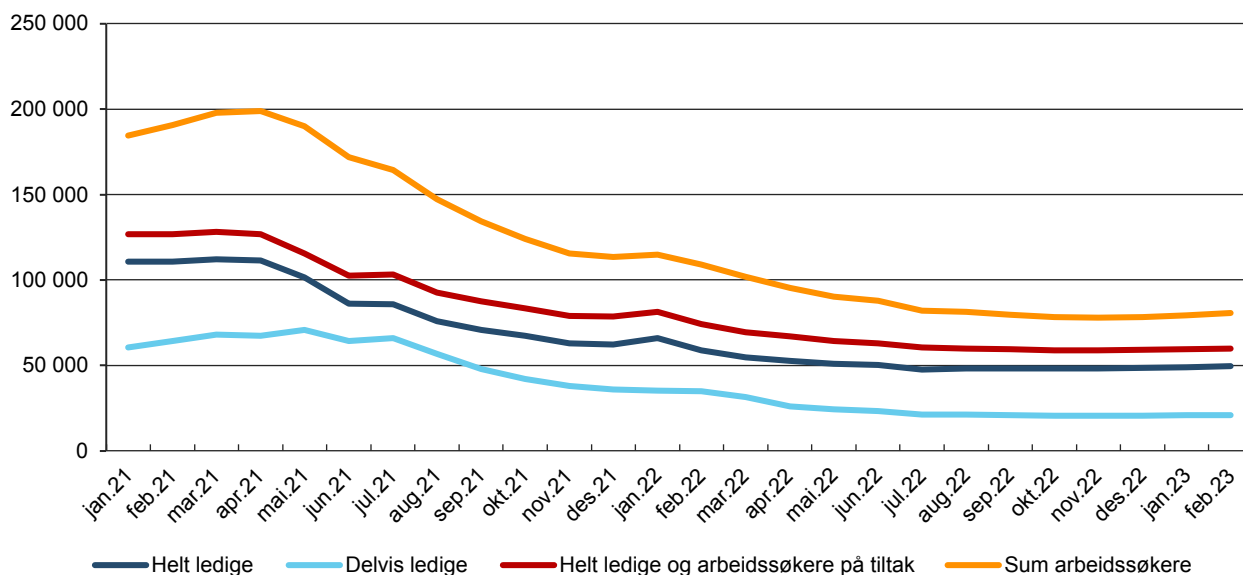
Ved utgangen av februar var 88 700 personer registrert som arbeidssøkere hos NAV, hvorav 65 100 var registrert som helt ledige eller arbeidssøkere på arbeidsmarkedstiltak (bruttoledigheten). Dermed var

3,0 prosent av arbeidsstyrken registrert som arbeidssøkere hos NAV, mens bruttoledigheten utgjorde 2,2 prosent. Arbeidsledigheten ser dermed ut til å ha bunnet ut på samme lave nivå som den gjorde på slutten av høykonjunkturen i 2007-2008.

Høy sysselsetting, men veksten har stoppet

I starten av pandemien var det stor usikkerhet og en uro for at det kunne ta mange år før andelen sysselsatte ville være tilbake på samme nivå som før pandemien, men slik har det ikke gått². Allerede sommeren 2021 var sysselsettingen på et høyere nivå enn før pandemien, og den kraftige sysselsettingsveksten fortsatte fram til våren 2022 ifølge arbeidskraftsundersøkelsen (AKU). I mars 2022 var 70,7 prosent av befolkningen mellom 15 og 74 år sysselsatte, det høyeste nivået siden 2009. Tar vi hensyn til at alderssammensetningen har endret seg siden den gang, særlig har det blitt flere over 60 år, så var sysselsettingen i 2022 på et høyere nivå enn den gang. Det

Figur 1. Antall registrerte helt ledige, delvis ledige, summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak og summen av antall arbeidssøkere per måned. Justert for normale sesongvariasjoner. Januar 2021 – februar 2023

Kilde: NAV

² Se f.eks. diskusjon i ekspertgruppen som skulle se på samfunnsøkonomiske effekter av smitteverntiltak sin første rapport <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/samfunnsokonomisk-vurdering-av-smitteverntiltak-covid-19>

siste halve året har imidlertid sysselsettingsveksten stoppet opp, samtidig som befolkningsveksten har fortsatt. I januar i år var andelen sysselsatte dermed på 69,7 prosent, som fortsatt er betydelig høyere enn før pandemien.

Vi ser at sysselsettingen har økt mye for en del grupper av innvandrere. Størst var økningen for personer med bakgrunn fra Afrika, hvor andelen sysselsatte steg med 2,7 prosentpoeng fra fjerde kvartal 2021 til fjerde kvartal 2022. Også personer fra Asia hadde en relativt stor økning i sysselsettingen. Dette er grupper hvor mange har flyktningbakgrunn, og hvor sysselsettingen ligger lavere enn for andre grupper. Et stramt arbeidsmarked med stor mangel på arbeidskraft kan dermed være ekstra gunstig for disse. Samtidig ser vi et stort fall i sysselsettingsandelen blant personer fra Europa utenom EU. Det skyldes at det ble bosatt hele 18 700 flyktninger fra Ukraina i alderen 20-66 år i 2022, og kun 9 prosent av disse hadde kommet i jobb ved utgangen av året. Det er grunn til å vente at flere av disse vil ønske å jobbe, og at vi framover både vil se en økning i antallet arbeidssøkere og antallet sysselsatte fra Ukraina.

Hvor mange som ønsker å jobbe, arbeidstilbudet, har også økt betydelig. Arbeidstilbudet nådde sitt høyeste nivå i mars i fjor, da 72,9 prosent av befolkningen mellom 15 og 74 år var i arbeidsstyrken. Etter dette har andelen gått noe ned igjen. Samtidig er det også her slik at om man justerer for at alderssammensetningen har endret seg, var arbeidstilbudet i fjor på et rekordhøyt nivå. Det er altså ikke slik at mange har trukket seg ut av arbeidsstyrken etter at pandemien traff oss, men tvert imot. Med høy etterspørsel og mangel på arbeidskraft har også flere meldt seg på.

Denne utviklingen må sees i sammenheng med ekspansiv finanspolitikk, med mange støttepakker til både husholdninger og virksomheter, samt ekspansiv pengepolitikk der Norges Bank raskt satte renten ned til null. Dette bidro til at etterspørselen tok seg klart opp i andre halvår 2020 og utover 2021. Med etter hvert svært lav arbeidsledighet og stor mangel på arbeidskraft blir det også større muligheter for flere å komme i jobb. Flere velger da kanskje å jobbe

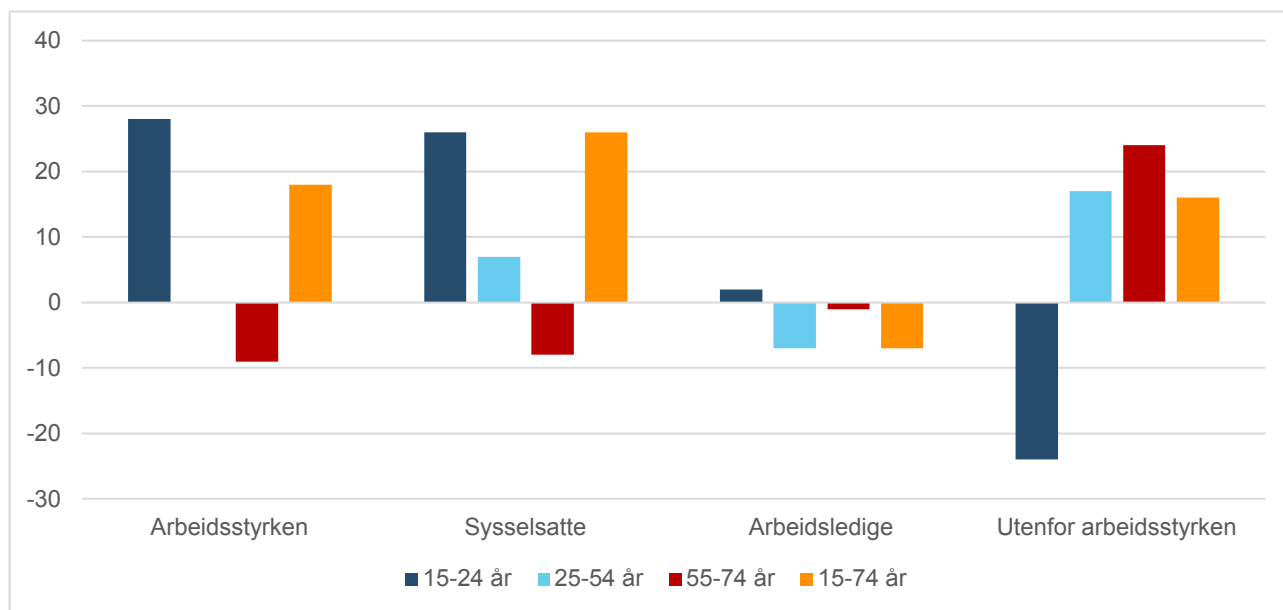
framfor å ta mer utdanning eller å jobbe deltid ved siden av skole, andre utsetter pensjoneringstidspunkt, samtidig som flere som har stått lenge utenfor arbeidslivet blir mer aktuelle for arbeidsgivere som mangler arbeidskraft. Vi så også den samme utviklingen sist vi hadde et like stramt arbeidsmarked som i 2022, tilbake i høykonjunkturen før finanskrisen i 2008. Også den gang var ledigheten nede på de samme nivåene vi så i 2022, og mangelen på arbeidskraft var svært stor. Det gjorde også at arbeidstilbudet og sysselsettingen økte til det rekordhøye nivået i 2008.

Ser vi nærmere på utviklingen det siste året, fra fjerde kvartal 2021 til fjerde kvartal 2022, ser vi at arbeidstilbud og sysselsetting har økt kraftig for unge (figur 2). Antallet sysselsatte under 25 år økte med 26 000 personer, noe som gjorde at andelen sysselsatte i denne aldersgruppen gikk opp 3,8 prosentpoeng. Hele denne økningen i antallet sysselsatte motsvares av færre utenfor arbeidsstyrken, mens antallet arbeidsledige under 25 år var om lag uendret. Likevel var det ingen nedgang i andelen av de under 25 år som verken var i jobb eller utdanning (NEET-raten) fra 2021 til 2022, noe som tyder på at den økte sysselsettingen først og fremst skyldes at flere unge kombinerer utdanning og jobb eller at de jobber i stedet for å ta mer utdanning.

For aldersgruppen 25-29 år falt derimot NEET-raten fra 9,4 til 7,5 prosent, noe som tilsvarte 7 000 personer. Det samsvarer med økningen i antallet sysselsatte i aldersgruppen 25-54 år, og nedgangen i antallet arbeidsledige. Samtidig ser vi en stor økning i antallet personer som er utenfor arbeidsstyrken i denne aldersgruppen, noe som må sees i sammenheng med at det har kommet mange asylsøkere fra Ukraina, hvorav en stor del trolig er i denne aldersgruppen.

Blant de over 55 år har det vært en nedgang både i sysselsetting og arbeidsledighet det siste året, noe som betyr at flere har gått ut av arbeidsstyrken. Nedgangen i sysselsettingen har kommet blant kvinner i alderen 55-59 år, og kvinner over 65 år. For sistnevnte gruppe er det da trolig snakk om at flere har gått av med alderspensjon.

Figur 2. Endring i befolkningen i yrkesaktiv alder etter arbeidsstyrkestatus og alder. 1 000 personer. 4. kvartal 2021 – 4. kvartal 2022

Kilde: SSB

Høyere sysselsetting enn før pandemien i de fleste næringer

Gjennom pandemien varierte sysselsetting og arbeidsledighet i takt med nivået på smitteverntiltak. Særlig gjaldt det innen overnattings- og serveringsvirksomhet, men også i ulike tjenestenæringer. Innen overnattings- og serveringsvirksomhet var det på det meste nesten 40 prosent færre lønnstakere³ enn like før pandemien (figur 3). Våren 2022 passerte antallet lønnstakere nivået fra før pandemien, og ved utgangen av 2022 var det 6 prosent flere lønnstakere enn i starten av 2020. Antallet overnattinger på norske hoteller har også tatt seg kraftig opp fra de lave nivåene under pandemien. I januar var overnattingene 67 prosent høyere enn i samme måned i fjor, men fortsatt noe lavere enn i januar 2020. For året 2022 var det flere overnattinger enn i 2019.

Innen transport og lagring falt sysselsettingen på langt nær like mye, men til gjengjeld har også oppgangen gått saktere. I desember var antallet lønnstakere tre

prosent lavere enn før pandemien. Det skyldes blant annet at antallet passasjerer som er innom norske flyplasser fortsatt er lavere enn før pandemien, selv om flytrafikken har tatt seg mye opp det siste året. Også annen kollektivtransport og taxinæringen har vært rammet av mindre reising under pandemien. Mange har trolig endret sine reisevaner på grunn av pandemien, blant annet gjennom færre tjenestereiser og økt bruk av hjemmekontor.

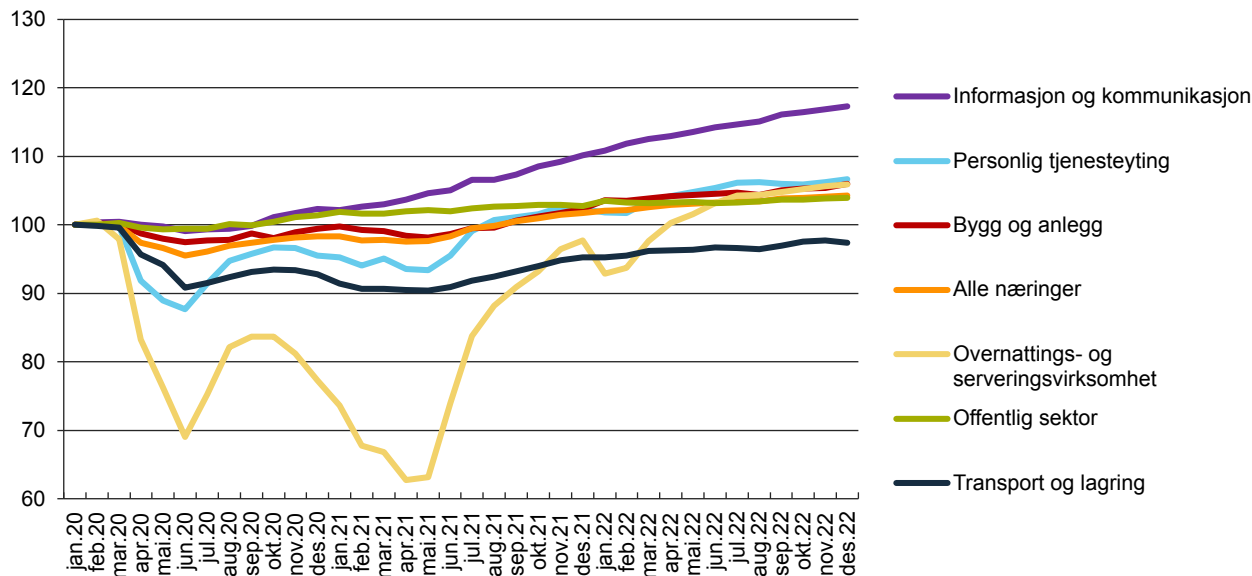
Informasjon og kommunikasjon skiller seg ut som en næring som har hatt sterk vekst gjennom hele pandemien. I desember var det 15 prosent flere lønnstakere i denne næringen enn det var i starten av 2020. Her finner vi blant annet konsulentvirksomhet og andre tjenester innen IT.

Fortsatt høy etterspørsel etter arbeidskraft

Selv om sysselsettingsveksten har stoppet opp og arbeidsledigheten har økt noe de siste månedene, er det fortsatt høy etterspørsel etter arbeidskraft. På arbeidsplassen.no var det registrert om lag 2 000 nye ledige stillinger per virkedag i februar, justert for normale sesongvariasjoner. Siden sommeren 2022 har antallet ledige stillinger holdt seg om lag på dette nivået. Det er

³ SSBs statistikk over antall lønnstakere inkluderer både bosatte og ikke-bosatte lønnstakere, mens selvstendig næringsdrivende ikke er inkludert.

Figur 3. Antall lønnstakere i utvalgte næringer. Sesongjustert. Indeksert: Januar 2020 =100

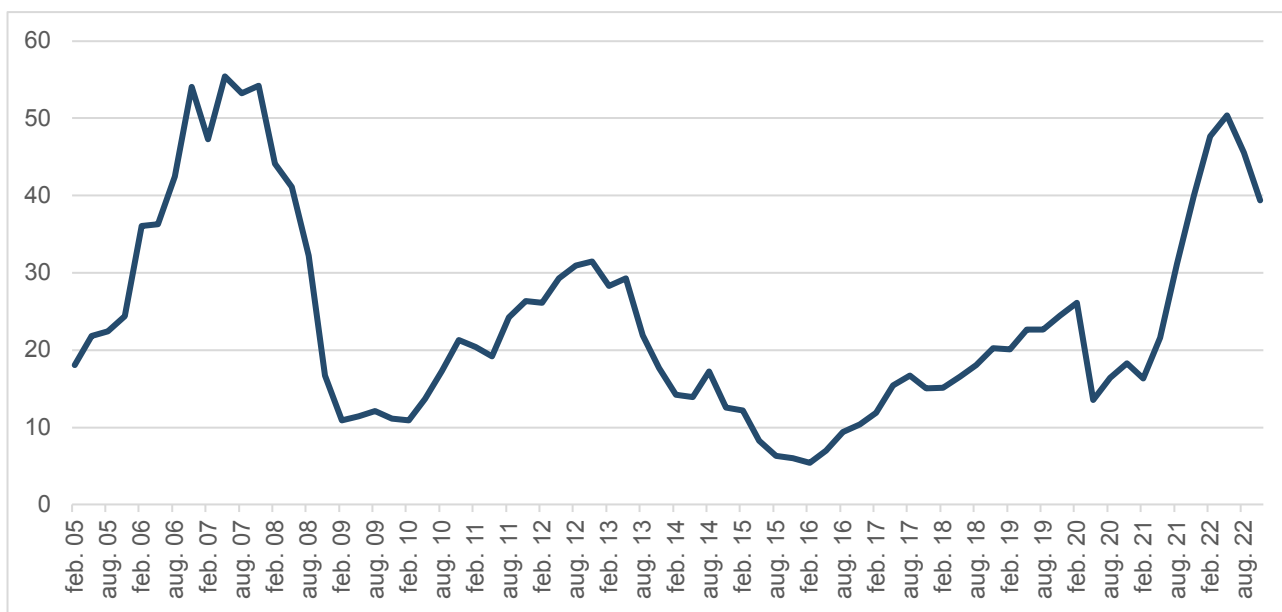

Kilde: SSB

noe lavere enn i første halvår 2022 (2 300 i gjennomsnitt) og andre halvår 2021 (2 400), da etterspørselen var på sitt høyeste. Sammenlignet med før pandemien

er nivået likevel fortsatt høyt. SSB sin statistikk over ledige stillinger viste rekordhøy etterspørsel i fjor, og heller ingen nedgang i andre halvår.

Figur 4. Andel bedrifter som svarer at knapphet på arbeidskraft begrenser produksjonen i Norges Banks regionale nettverk. Februar 2005 – november 2022

Kilde: Norges Bank

Etterspørselen er høyest innen helse, pleie og omsorg. Nesten en tredjedel av de ledige stillingene på arbeidsplassen.no så langt i år har vært innen denne yrkesgruppen. Her har det også blitt registrert tre prosent flere ledige stillinger per virkedag enn i tilsvarende periode i fjor. For flere yrkesgrupper har det imidlertid blitt registrert færre ledige stillinger enn i fjor. Det gjelder blant annet bygg og anlegg (-44 %), ingeniør- og ikt-fag (-36 %), samt meglere og konsulenter (-28 %). Dette er grupper som ofte tidlig merker et konjunkturskifte på arbeidsmarkedet.

Med høy etterspørsel etter arbeidskraft og raskt fallende arbeidsledighet har også mangel på arbeidskraft vært en betydelig utfordring for mange virksomheter. I Norges Banks regionale nettverk svarte halvparten av virksomhetene at mangel på arbeidskraft begrenset produksjonen i mai i fjor (figur 4). Utover høsten falt andelen, slik at 39 prosent svarte dette i november. Vi må fortsatt tilbake til våren 2008 for å finne sist en like høy andel manglet arbeidskraft.

Det at det er høy etterspørsel etter og til dels stor mangel på arbeidskraft kan også gjøre at lavere etterspørsel framover til en viss grad dekkes opp av mindre

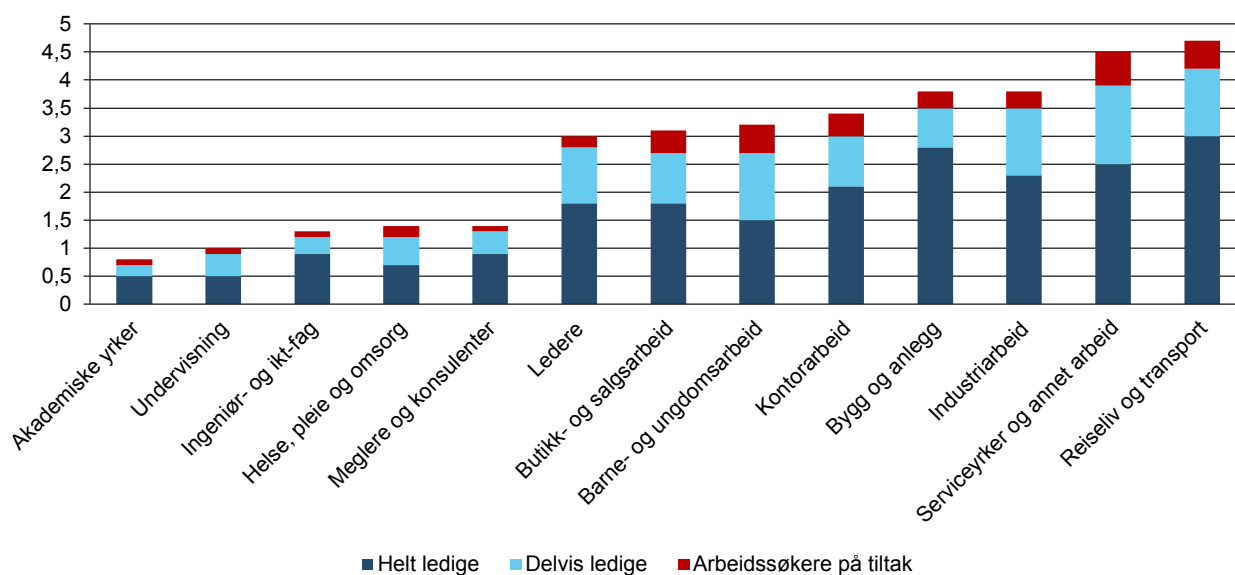
mangel på arbeidskraft, og ikke fullt ut slår ut i høyere arbeidsledighet.

Flere nye arbeidssøkere

Antallet arbeidssøkere har begynt å øke for noen typisk konjunktursensitive yrkesgrupper de siste månedene. Størst har økningen vært for personer uten yrkesbakgrunn, hvor det er blitt 1 000 (9 %) flere arbeidssøkere de siste tre månedene, justert for normale sesongvariasjoner. Denne gruppen øker gjerne i nedgangstider, noe som både skyldes at det blir vanskeligere å få jobb for de som ikke har arbeidserfaring, og trolig også at når ledigheten øker er det ikke alle som registrerer CV blant de nye arbeidssøkerne. Andre grupper hvor antallet arbeidssøkere har økt er bygg og anlegg (7 %), ledere (5 %) og industriarbeid (3 %). For grupper som barne- og ungdomsarbeid og helse, pleie og omsorg har imidlertid antallet arbeidssøkere fortsatt å falle.

Ved utgangen av februar var det innen reiseliv og transport, samt serviceyrker og annet arbeid at andelen av arbeidsstyrken som var registrert som arbeidssøkere var høyest, med henholdsvis 4,8 og 4,5 prosent. Innen akademiske yrker og undervisning er

Figur 5. Andel arbeidssøkere i prosent av arbeidsstyrken, etter yrkesbakgrunn og arbeidssøkerstatus. Februar 2023

Kilde: NAV

andelen arbeidssøkere svært lav, med henholdsvis 0,8 og 1,0 prosent av arbeidsstyrken (figur 5).

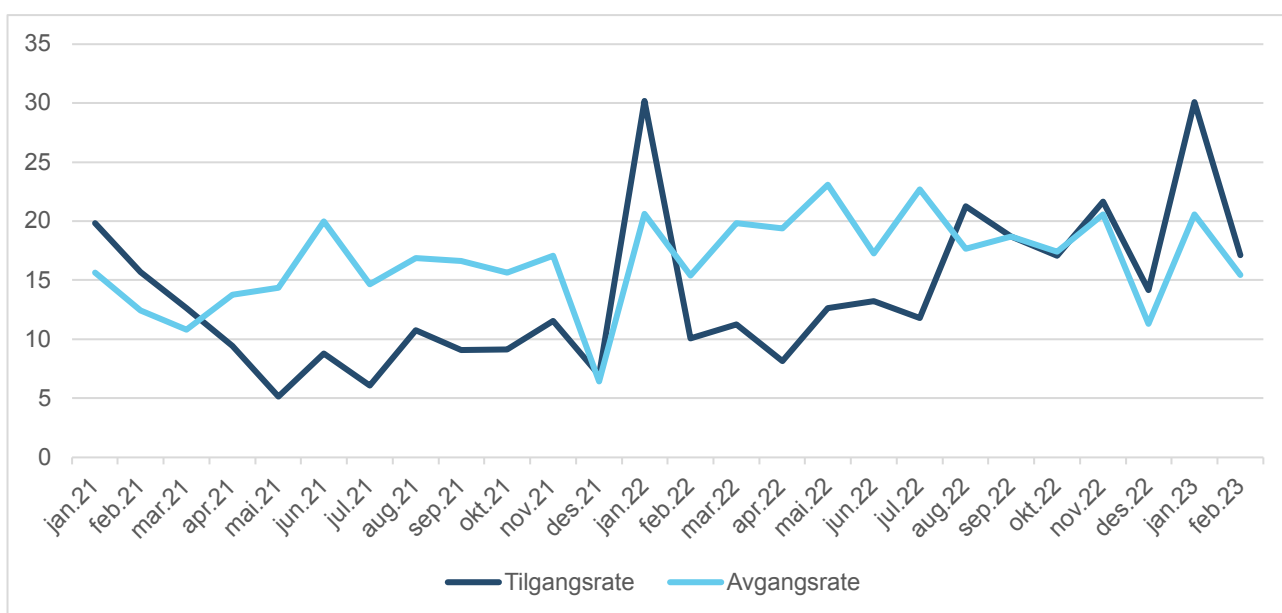
Når antallet arbeidssøkere øker kan det både skyldes at flere blir arbeidsledige, slik at antallet nye arbeidssøkere øker, eller at færre slutter å være arbeidssøkere. Antallet nye arbeidssøkere som registrerer seg hos NAV per virkedag nådde sitt laveste nivå i mars 2022. I løpet av februar i år registrerte 14 900 personer seg som nye arbeidssøkere hos NAV. Det tilsvarer om lag 700 per virkedag, justert for normale sesongvariasjoner. Antallet nye arbeidssøkere har nå holdt seg på dette nivået de siste fire månedene. Dersom antallet nye arbeidssøkere per virkedag fortsatt hadde vært på samme nivå som i mars 2022, ville det betydd 2 400 færre nye arbeidssøkere i løpet av februar.

I løpet av februar var det litt færre som sluttet å være registrert som arbeidssøkere (13 500) enn antallet nye som registrerte seg. Dermed økte antallet arbeidssøkere med 1 400 personer (ikke sesongjustert), noe som er en svakere utvikling enn normalt for februar. Selv om det er små endringer i antallet arbeidssøkere fra en måned til den neste, kan dette altså skjule store bevegelser i form av nye arbeidsledige og personer

som slutter å være arbeidsledige. Det å se på slike strømmer inn i og ut av arbeidsledighet kan gi et mer utfyllende bilde av dynamikken på arbeidsmarkedet enn det som kommer til uttrykk i arbeidsledighetsraten.

Figur 6 viser bevegelser inn i og ut av arbeidsledighet for perioden januar 2021 til februar 2023. Tilgangsrate er definert som antall personer som registrerer seg som nye arbeidssøkere i løpet av en gitt måned, målt som andel av beholdningen av arbeidsledige ved starten av samme måned og tilsvarende for avgangsrate. Vi ser at det generelt har strømmet flere personer ut av ledighet enn inn i ledighet i perioden, altså har ledigheten falt. I gjennomsnitt har nye ledige utgjort 14 prosent av de arbeidsledige over perioden, mens 17 prosent har sluttet å være arbeidssøkere. De siste månedene har imidlertid tilgangen av nye arbeidsledige økt betydelig, og lå i februar 7 prosentpoeng høyere enn i februar i fjor. At tilgangsrate er høyere skyldes både at det er færre arbeidsledige (nevner) og at antallet nye arbeidssøkere ligger noe høyere. Avgangsrate er så langt i år på samme nivå som tilsvarende måneder i fjor.

Figur 6. Tilgang og avgang av arbeidssøkere. Prosent av beholdningen av arbeidssøkere hver måned. Januar 2021 – februar 2023

Kilde: NAV

Av de nye arbeidssøkerne i februar oppgir 83 prosent (12 400 personer) at de kom fra et tidligere jobbforhold. Av disse hadde 32 prosent mistet jobben sin, 20 prosent var permittert, 10 prosent var usikre på sin jobbsituasjon når de meldte seg som arbeidssøkere hos NAV, mens 10 hadde sagt opp eller kom til å si opp sin jobb. De resterende 2 500 som registrerte seg som arbeidssøkere i løpet av februar, kom dermed fra å være utenfor arbeidsstyrken. 66 prosent av disse svarte at de enten aldri har vært i jobb eller ikke vært i jobb de siste to årene, mens 20 prosent var nyutdannede eller ferdig med militærtjeneste.

Antallet nye arbeidssøkere har økt prosentvis mest for personer med bakgrunn fra lederyrker, ingeniør- og ikt-fag, samt bygg og anlegg det siste året (figur 7). Målt i antall personer er økningen størst innen bygg og anlegg, hvor det i februar var 500 flere som hadde vært arbeidssøkere i mindre enn fire uker enn i februar i fjor, fulgt av personer uten yrkesbakgrunn og industriarbeid. Kun fire yrkesgrupper har uendret eller litt

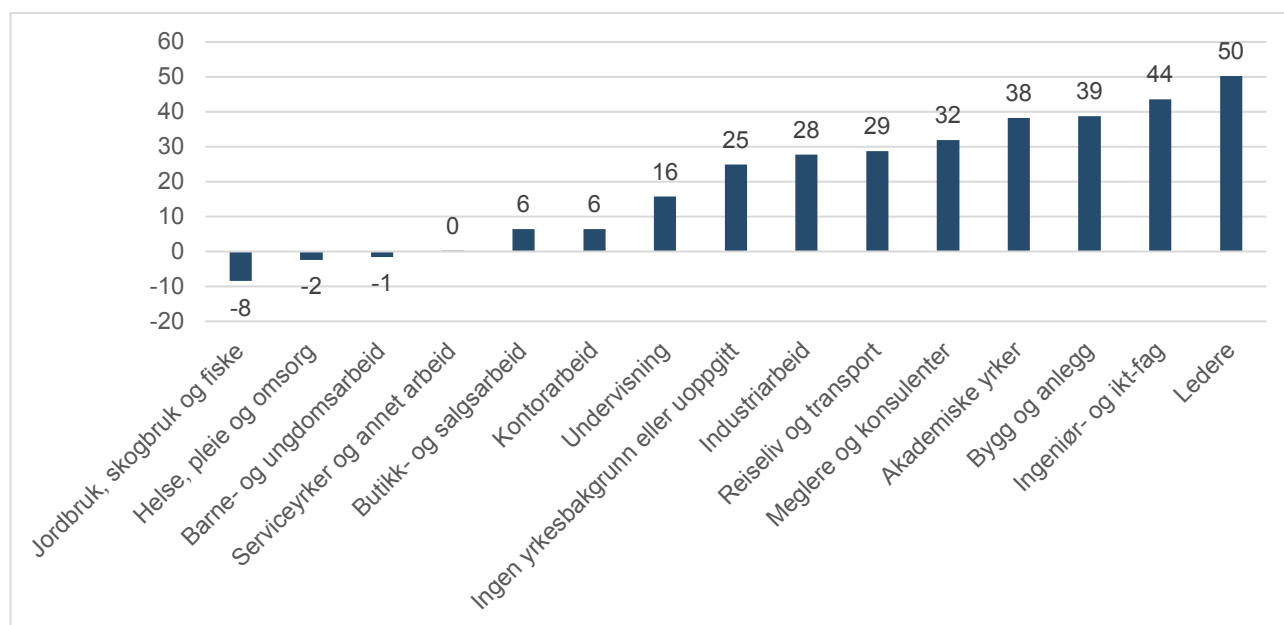
lavere antall nye arbeidssøkere, og for alle disse er endringen i antallet arbeidssøkere svært lavt.

Flere permitterte

Ved utgangen av februar var 9 800 personer registrert som helt eller delvis permitterte arbeidssøkere hos NAV, noe som utgjør 0,3 prosent av arbeidsstyrken. Det har dermed blitt 6 400 flere permitterte siden utgangen av oktober (ikke sesongjustert), og antallet permitterte er nå på sitt høyeste nivå siden mars 2022.⁴ Økningen de siste månedene har vært størst innen bygge- og anleggsarbeid og industriarbeid, som til sammen står for halvparten av økningen i antallet permitterte siden oktober.

Virksomheter som må si opp eller permittere 10 ansatte eller flere skal melde fra om dette til NAV så tidlig som mulig. Basert på disse meldingene lager vi månedlig statistikk over hvor mange varsel NAV har mottatt, og hvor mange personer som er berørt. Så langt i år (uke 1-10), har NAV mottatt varsel om per-

Figur 7. Prosentvis endring i antallet som har vært arbeidssøkere i mindre enn 4 uker. Februar 2022 – februar 2023

Kilde: NAV

⁴ 1. april 2022 ble de siste midlertidige reglene fra koronaperioden fjernet, noe som blant annet gjorde at mange som hadde vært permittert i lang tid mistet permitteringsretten på dette tidspunktet. Dermed falt antallet permitterte fra 16 700 personer i mars til 8 500 i april 2022.

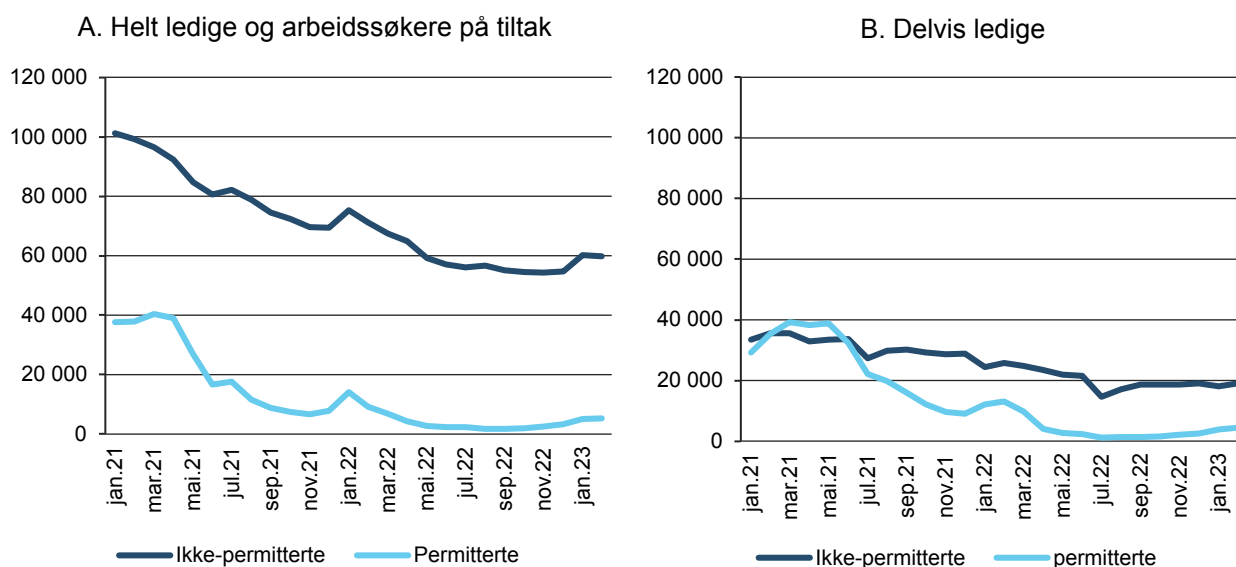
mittering av til sammen 7 500 personer. I tilsvarende periode i fjor var tallet på 6 100 personer. Vi ser altså en økning i varslene om permittering, om enn ikke veldig stor. Selv om en virksomhet melder at de må permittere kan situasjonen endre seg, slik at de ikke har behov for å permittere likevel. Samtidig kan disse varslene undervurdere permitteringen som kommer, dersom f.eks. mange bedrifter permitterer mindre enn 10 ansatte og dermed ikke trenger å varsle NAV. Antallet personer som er berørt av varsel om masseoppsigelse holder seg lavt. Så langt i år gjelder dette 4 700 personer, mot 2 300 i samme periode i fjor.

Tre av fire i «utsatt» gruppe

Noen grupper er mer utsatt for å få langvarige negative konsekvenser av arbeidsledighet. Forskning viser for eksempel at arbeidsledighet i ungdomstiden kan få langvarig negative effekter på sysselsetting og lønnsutvikling, se Nilsen og Reiso (2014) og Skans (2011), mens Bratsberg m.fl. (2018) finner at en del innvandrergupper har større problem med å komme tilbake i jobb når de blir arbeidsledige enn befolkningen for øvrig. Derfor er også dette grupper som er prioritert i NAVs oppfølging, sammen med personer som har vært lenge arbeidsledige.

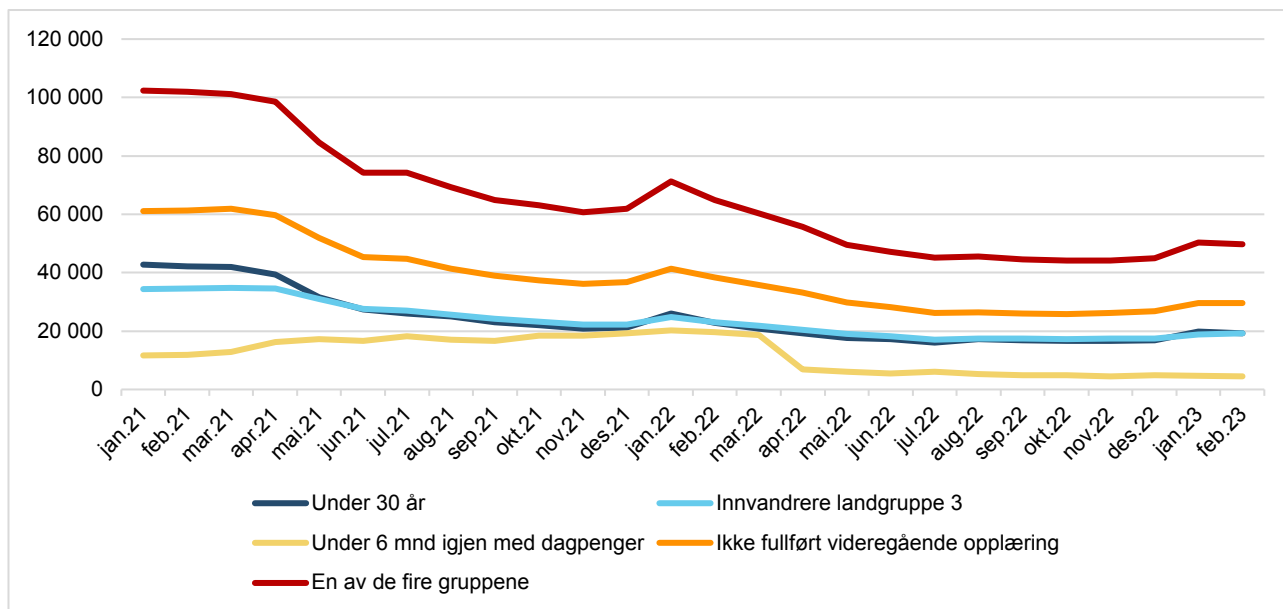
I figur 9 ser vi utviklingen i antallet helt ledige og arbeidssøkere som deltar i arbeidsmarkedstiltak som er unge, innvandrere, ikke har fullført videregående opplæring, har kort tid igjen med dagpenger, eller som er i minst en av disse fire gruppene. Ved utgangen av februar var om lag 49 800 i minst en av disse fire gruppene, som tilsvarer 76 prosent av alle som var registrert som helt ledig eller arbeidssøker i arbeidsmarkedstiltak hos NAV. En del vil være i flere av disse undergruppene, for eksempel en ungdom som ikke har fullført videregående opplæring. I februar i fjor var 81 prosent i en av disse fire gruppene, men det siste året har altså arbeidsledigheten falt relativt sett mer for disse gruppene enn andre. Det skyldes særlig en stor nedgang i gruppen som har mindre enn seks måneder igjen med dagpenger. Den må sees i sammenheng med at mange som hadde vært permittert lenge mistet sin permitteringsrett da reglene ble endret 1. april. Det resulterte i et stort fall i antallet permitterte i fjor vår, hvorav mange også hadde kort tid igjen av sin dagpengeperiode.

Figur 8. Antall helt ledige og arbeidssøkere på tiltak (panel A) og delvis ledige (panel B), fordelt på permitterte og ikke-permitterte. Januar 2021 – februar 2023

Kilde: NAV

Figur 9: Antall helt ledige og arbeidssøkere i arbeidsmarkedstiltak som tilhører «utsatte» grupper. Januar 2021 – februar 2023

Kilde: NAV

NAVs arbeidsmarkedsprognose

Etter en hurtig innhenting og en betydelig nedgang i arbeidsledigheten i første del av 2022, stabiliserte ledigheten seg gjennom sommeren og høsten, før den har økt noe igjen de siste månedene. Justert for normale sesongvariasjoner var det 49 600 helt ledige i februar, noe som er en økning på 1 900 personer siden juli 2022.

Vi forventer at ledigheten fortsetter å øke framover. Det skyldes høy prisvekst, økt styringsrente og svaker utenlandsk etterspørsel. I gjennomsnitt venter vi 53 000 registrert helt ledige i år, og 61 000 neste år. Det tilsvarer 1,8 prosent av arbeidsstyrken i 2023, og 2,1 prosent i 2024.

Kapasitetsutnyttelsen i norsk økonomi er på et høyt nivå, men har avtatt litt det siste halve året. Bedriftene i Norges Banks regionale nettverk meldte i november om nedgang i kapasitetsutnyttelsen innenfor de fleste næringer, men at den fremdeles lå på et høyt nivå. Den høye, men avtagende kapasitetsutnyttelsen kommer også til uttrykk gjennom mangelen på arbeidskraft, der det i den samme undersøkelsen kommer

fram at 39 prosent av virksomhetene oppgir mangel på arbeidskraft som en begrensende faktor i produksjonen (figur 4).

I sentralbankens forventningsundersøkelse fra februar meldte 40 prosent av næringslivslederne at de forventet lavere lønnsomhet det kommende året, mot 23 prosent som forventet bedret lønnsomhet. NHO sin medlemsundersøkelse i mars viser det samme bildet, med en nettoandel på 16 prosent som ser negativt på markedsutsiktene det kommende halvåret.

Det siste året har vært preget av høy prisvekst, og i februar var konsumprisindeksen (KPI) 6,3 prosent høyere enn samme måned året før. Prisveksten falt dermed igjen, etter å ha økt en del i januar. Det er spesielt prisen på matvarer og strøm som har økt mye det siste året, selv om veksten i strømprisene har avtatt noe de siste månedene.

Høy inflasjon har bidratt til gjentatte økninger i styringsrenten det siste året. Den siste økningen kom i desember, da renten ble satt opp til 2,75 prosent. I 2023 forventer vi at Norges Bank vil sette renten

videre opp, før den flater ut på 3,5 prosent mot slutten av 2023. Økt rente trekker inn kjøpekraft fra husholdningene, øker kostnadene for bedriftene, og fører til at færre investeringsprosjekter blir lønnsomme. Men det tar noe tid før effekten av renteøkningene gjør seg gjeldende, og foreløpig har det ikke vært en nedgang i verken investeringer eller privat konsum. Vi forventer at effekten av renteøkningene vil bli synlige i 2023, og at dette vil svekke utviklingen i økonomien. Vi forventer også at prisveksten etter hvert vil avta, og at kombinasjonen av mer moderat prisvekst og lavere temperatur i økonomien vil føre til at Norges Bank begynner å senke styringsrenten i 2024.

Kronekursen har svekket seg kraftig det siste halvåret. Euro-kronekursen er i midten av mars på sitt svakeste nivå noensinne, med unntak av en kort periode umiddelbart i etterkant av pandemiutbruddet i 2020. Årsaken til kronesvekkelsen er sammensatt, men må sees i sammenheng med både realrentedifferansen, oljepriisen og risikosentiment i valutamarkedene (se for eksempel Benedictow og Hammersland (2022)). Vi har lagt til grunn at kronen vil styrke seg noe fra dagens rekordsvake nivå, men dette er et usikkerhetsmoment som kan påvirke både eksportvolum, inflasjon og rentesettingen framover.

Internasjonalt er det overordnede bildet likt hos flere av våre viktigste handelspartnere. I både USA og i eurosonen er det høy prisvekst, spesielt på energi og matvarer. For å dempe inflasjonen har sentralbankene satt opp renten, noe som ytterligere øker levekostnadene. Samtidig er sysselsettingen høy og ledigheten lav, noe som bidrar til at aktivitetsnivået foreløpig holder seg på et høyt nivå. Framover forventer vi relativt svak vekst hos våre handelspartnere, noe som vil bidra til svekket utenlandsk etterspørsel etter norske varer og tjenester.

Privat konsum økte med 6,5 prosent i 2022. I første halvår var det en økning i tjenestekonsumet på bekostning varekonsumet, noe som må sees i sammenheng med opphevingen av de siste smitteverntiltakene i februar 2022. Siden august har derimot også varekonsumet tatt seg opp. På tampen av året var det en kraftig økning i varekonsumet som følge av høye elbilleveranser, som skyldtes økte avgifter fra 1. januar.

Konsumet har altså holdt seg oppe på tross av høy prisvekst og økte renter. Dette har trolig sammenheng med at mange hadde høy sparing gjennom pandemien, som de har tært av gjennom året. Ifølge inntekts- og kapitalregnskapet til SSB falt spareraten kraftig gjennom 2022, og var negativ i fjerde kvartal. Vi forventer at betydningen av disse oppsparte midlene gradvis vil avta framover, og at utviklingen i privat konsum blir relativt svak i 2023.

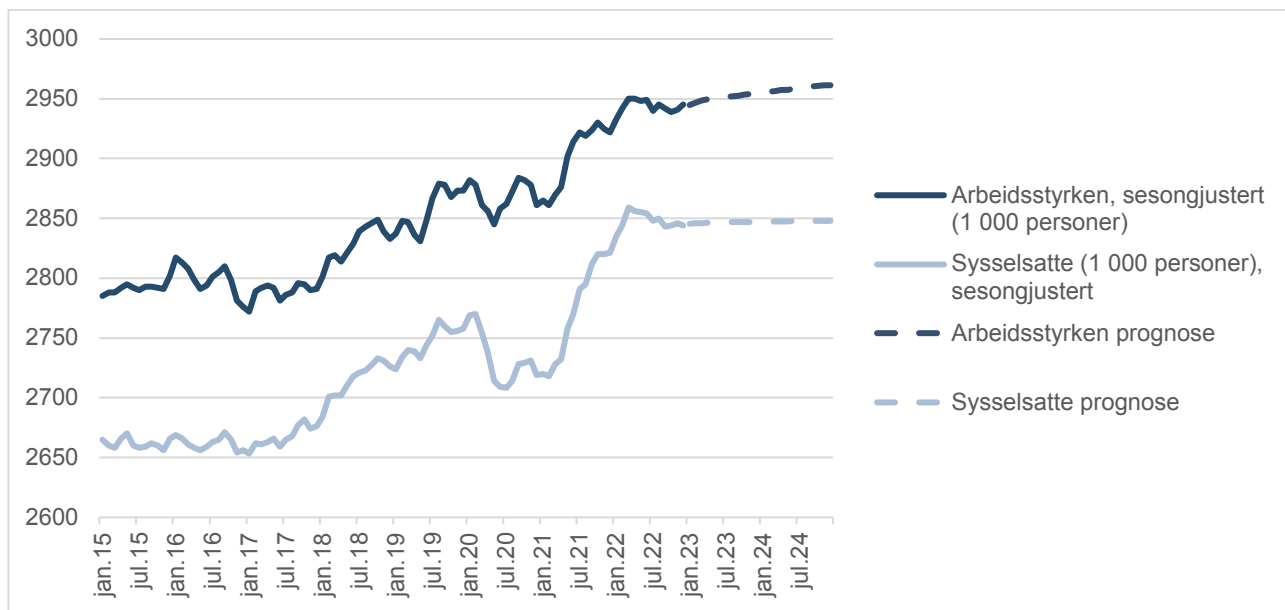
Boliginvesteringene gikk ned med 1,4 prosent i 2022. Den svake utviklingen ligger an til å fortsette i 2023, som følge av økte byggekostnader og utsikter til en nedgang i boligprisene. Renteøkningene påvirker boligbyggingen både direkte ved å øke finansieringskostnadene og indirekte gjennom negativt press på boligprisene.

På den andre siden er det utsikter til økte investeringer i både olje- og gassvirksomhet, samt i industrien i 2023. Etter tre år med nedgang i petroleumsinvesteringene er det ventet en økning i 2023 og 2024. Ifølge SSB (2022) er det ventet betydelige investeringer framover i forbindelse med utbygging av blant annet NOA Fulla, Krafla og King Lear. Selv om utsiktene til økte investeringer i olje, gass og industrivirksomhet bidrar til å trekke opp samlede realkapitalinvesteringer i 2023, bidrar likevel de negative boliginvesteringene til at de samlede utsiktene til realkapitalinvesteringer i 2023 og 2024 er lavere enn i vår forrige prognose.

Det er flere store usikkerhetsmoment som kan få betydning for utviklingen framover. En faktor er uro i banksektoren i USA. 10. mars kom meldingen om at Silicon Valley Bank ble stengt av amerikanske myndigheter, og ble med det den største banken som har gått konkurs siden finanskrisen. Myndighetene var raske med å iverksette tiltak i et forsøk på å unngå en bred mistillit til banksektoren, og for å unngå en kjedereaksjon av problemer som sprer seg til andre deler av økonomien.

Et annet usikkerhetsmoment er knyttet til faren for en energikrise i Europa og strømkrise i Norge. Etter en våt høst og relativt mild vinter ser det ut til at faren for dette har avtatt, og strømprisen i Norge har falt fra de

Figur 10. Antall personer i arbeidsstyrken og antall sysselsatte ifølge AKU. 1 000 personer. Sesongjusterte tall

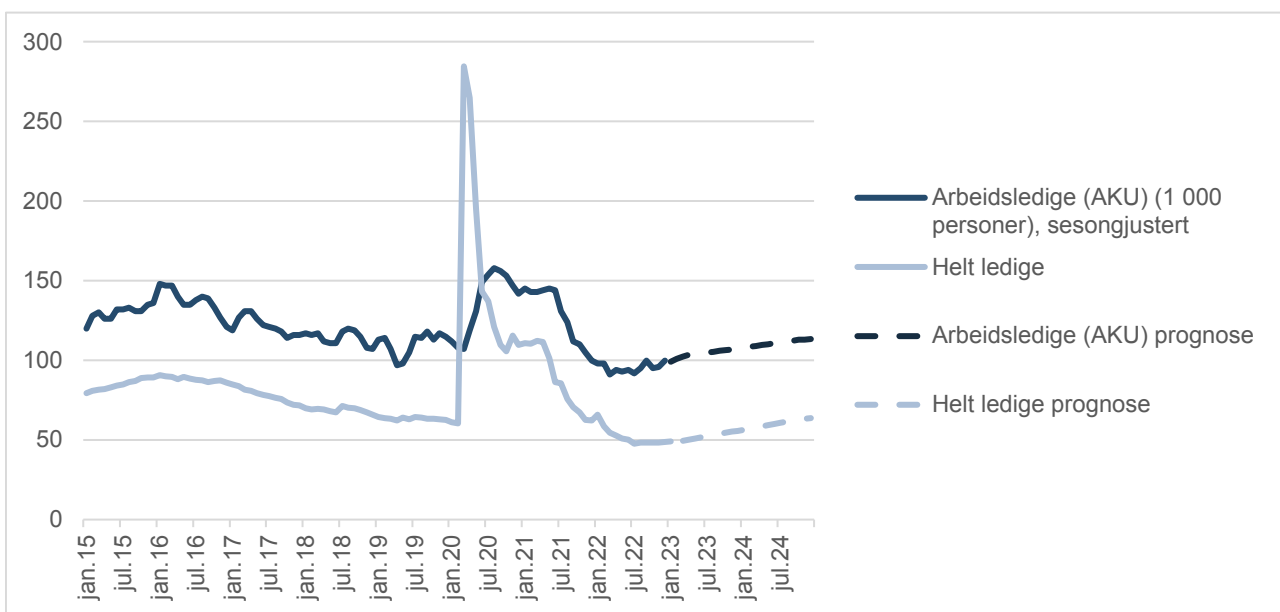

Kilde: SSB og NAV

rekordhøye nivåene vi opplevde i perioder i fjor. Kri- gen i Ukraina ser også ut til å være inne i en mer stabil fase, og skaper mindre usikkerhet nå enn den første perioden. Her kan det likevel komme ny utvikling som øker usikkerheten. Et siste usikkerhetsmoment er

den høye inflasjonen, som fortsatt er langt over inflasjonsmålet både i Norge og andre land. Her er det stor usikkerhet rundt hvor lang tid det vil ta før inflasjonen kommer ned igjen mot inflasjonsmålet, og dermed også hvor høy renten vi bli og hvor lenge den vil holde

Figur 11. Antall registrerte helt ledige og ledige ifølge AKU. 1000 personer. Sesongjusterte tall

Kilde: SSB og NAV

seg høy. Vi har lagt til grunn at inflasjonen vil falle utover året og neste år, og at dette vil føre til at sentralbanken begynner å sette ned styringsrenten i 2024.

Samlet sett forventer vi altså beskjeden vekst i norsk økonomi og en svakere utvikling på arbeidsmarkedet framover. Selv om arbeidsledigheten vil stige noe, innebærer vår prognose en fortsatt lav ledighet. Samtidig vil sysselsettingen holde seg høy selv om den positive utviklingen stopper opp. Vi forventer altså at den norske økonomien og arbeidsmarkedet vil komme seg greit gjennom møtet med høy inflasjon og økte renter.

I en situasjon med fortsatt lav ledighet er det gode muligheter for å få flere av de som er registrert hos NAV i jobb. Vi er nå også inne i en periode hvor det kommer mange flyktninger fra Ukraina, noe som er positivt for et arbeidsmarked med stort behov for arbeidskraft. Andre grupper som kan nyte godt av fortsatt lav ledighet er personer som mottar arbeidsavklaringspenger eller deltar i kvalifiseringsprogrammet. Med det arbeidsmarkedet vi nå venter er det viktig for NAV å hjelpe arbeidsgivere med å få tak i arbeidskraft, og se på hvilke tiltak og oppfølging som kan få arbeidssøkere raskt i arbeid. Samtidig er det fortsatt viktig at man oppnår en arbeidstilknytning som kan bli langvarig.

Tabell 1. NAVs prognose for utviklingen i norsk økonomi i 2023 – 2024. Historisk utvikling i 2022. Prosentvis vekst om ikke annet er angitt

	2022	2023	2024
Arbidsmarked			
Registrerte helt ledige, antall	52 100	53 000	61 000
Registrerte helt ledige i prosent av arbeidsstyrken	1,8	1,8	2,1
AKU-arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	3,2	3,6	3,8
Sysselsettingsvekst (AKU)	2,7	-0,1	0,0
Arbeidsstyrkevekst (AKU)	1,5	0,3	0,3
Sysselsettingsandel* (AKU), nivå	70,3	69,8	69,4
Yrkesdeltakelse*, nivå	72,6	72,4	72,1
Realøkonomi			
Konsum i husholdninger mm	6,8	0,9	1,9
Bruttoinvesteringer Fastlands-Norge	6,6	-0,2	-1,6
Eksport	5,9	5,2	2,4
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge	3,8	1,0	1,4
BNP-vekst handelspartnere (veid gjennomsnitt)	3,3	0,5	1,7
Valutakurs og oljepris (nivå)			
NOK per euro	10,1	10,9	10,9
Råoljepris i dollar	99	84	79

* Sysselsettingsandelen og yrkesdeltakelsen oppgitt i tabell 1 er i tråd med ny AKU.

Kilde: NAV

Tabell 2. Befolkning i yrkesaktiv alder, arbeidsstyrken, sysselsatte og arbeidsledige ifølge AKU og NAV.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Befolkning 15–74 år	3 966 000	3 993 000	4 015 000	4 035 000	4 024 000	4 054 000
Arbeidsstyrken	2 763 000	2 802 000	2 830 000	2 840 000	2 902 000	2 944 000
Sysselsatte	2 647 000	2 694 000	2 724 000	2 710 000	2 774 000	2 849 000
Yrkesdeltakelsen	69,70 %	70,20 %	70,50 %	70,40 %	72,10 %	72,60 %
Sysselsettingsandel	66,70 %	67,50 %	67,80 %	67,20 %	68,90 %	70,30 %
AKU-arbeidsledige	117 000	108 000	106 000	130 000	128 000	96 000
AKU-arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	4,20 %	3,80 %	3,70 %	4,60 %	4,40 %	3,20 %
Registrerte helt ledige (NAV)	74 235	65 547	63 451	141 939	88 862	52 148
Registrerte helt ledige i prosent av arbeidsstyrken	2,70 %	2,40 %	2,30 %	5,00 %	3,20 %	1,80 %

Kilde: SSB og NAV

Makromodellen KVARTS

NAV's prognose om utviklingen i norsk økonomi og arbeidsmarked er basert på modellsimuleringer med den makroøkonometriske modellen KVARTS. KVARTS er en modell for norsk økonomi utviklet av SSB. Modellen er estimert på data fra nasjonalregnskapet og basert på økonomisk teori. For mer informasjon om modellen, se *MODAG og KVARTS - SSB*.

Referanser

Benedictow, Andreas og Roger Hammersland (2022) «Why has the Norwegian krone exchange rate been persistently weak? A fully simultaneous VAR approach». Statistics Norway Discussion Paper;No. 981.

Bratsberg, Bernt, Oddbjørn Raaum og Knut Røed (2018) «Job loss and immigrant labor market performance» *Economica*, 85 (337).

Nilsen, Øyvind Anti og Katrine Holm Reiso (2014) «Scarring Effects of Early-Career Unemployment» *Nordic Economic Policy Review*, 2014, 1, 13–45.

Skans, Oskar Nordstrøm (2011) «Scarring effects of the first labour market experience» IZA Discussion Paper No. 5565.

Statistisk Sentralbyrå (2022) «Økt anslag på oljeinvesteringene indikerer lavere fall i 2022».